

УДК 330.322

Ігор ЧОРНУХА

ВПЛИВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ НА ДІЯЛЬНІСТЬ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Резюме. Розкрито двозначну суть будівництва: з однієї позиції як сфери матеріального виробництва, базової галузі економіки, з іншої – як виду виробничої діяльності. Доведено значущість інвестиційної складової функціонування та розвитку будівельного підприємства, роль якої загострюється в контексті нестабільної економіки та постійної нестачі фінансових ресурсів. Встановлено, що функціонування будівельних підприємств відбувається за умов існування гострої конкурентної боротьби за інвестиційні ресурси. Сформульовано власне визначення інвестиційної конкуренції як боротьби за обмежені інвестиційні ресурси, що проводиться будівельним підприємством шляхом управління власними конкурентними перевагами та формуванням довготермінової конкурентоспроможності підприємства. Розглянуто основи ведення чесної інвестиційної конкуренції, закладені у вітчизняному законодавстві. Наведено інструменти державного механізму регулювання інвестиційної конкуренції та окреслено сутність ринкового механізму регулювання інвестиційної конкуренції.

Ключові слова: інвестиції, будівництво, інвестиційні ресурси, капітальні вкладення, інвестиційна конкуренція, механізми регулювання інвестиційної конкуренції.

Ihor CHORNUKHA

IMPACT OF INVESTMENT COMPETITION ON CONSTRUCTION ENTERPRISES ACTIVITIES

Summary. The aim of the paper is to research the essence of investment competition and to identify its impact on the activities and development of construction industry enterprises.

Factors of impact and conditions for enterprises development are determined in the paper and the special role of investments in this process is indicated. The ambiguous nature of construction is revealed: from one hand – as the sphere of material production, basic industry of economy, on the other – as a type of industrial activity. Taking into account the specificity of financial and economic activity of the construction industry enterprises, the exceptional role of investments in the process of their development is proved. In accordance with this their essence and structure are examined. The importance of the investment component of the functioning and development of the construction company is proved. Its role is becoming more important in the context of an unstable economy and permanent shortage of financial resources. It is highlighted that the difference in the available means of production and potentially attracted investment capital is the tool of competition and incentive for further competition.

It is found that the operation of construction enterprises takes place under conditions of acute competition for investment resources which is being proposed to be viewed as an investment competition. The author's own definition of investment competition is formulated as follows: the struggle for limited investment resources which is maintained by construction enterprise by managing its own competitive advantages and the forming its long-term competitiveness, which in turn requires the development of its effective development strategy.

The basics of investment fair competition incorporated in the national legislation are considered. The tools of state regulation mechanism of investment competition are presented and the essence of market mechanism of investment competition regulation is outlined.

Key words: investments, construction, investment resources, capital investments, investment competition, mechanisms of investment competition regulation.

Постановка проблеми. Процес здійснення фінансово-господарської діяльності будь-якого підприємства супроводжується безперервним кругообігом коштів, який реалізується у вигляді витрат ресурсів і отримання доходів, їхнього розподілу й використання. Важливим моментом при цьому є визначення джерел залучення коштів, напрямків та форм фінансування діяльності; оскільки розвиток підприємства передбачає зростання обсягів виробництва – забезпечення найефективніших шляхів розширення активів, матеріально-технічної бази підприємства з позиції перспектив збільшення його ринкової вартості та підвищення розміру отриманих прибутків, що, в свою чергу, потребує значних інвестицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі інвестування будівництва в останній час приділяється значна увага як в теоретичному, так і методичному аспектах. У роботах вітчизняних авторів в основному досліджуються проблеми оцінювання інвестиційної привабливості об'єктів будівництва, а також фактори і показники, які впливають на результати такого оцінювання в сучасних умовах [1, с. 95 – 98; 2, с. 76 – 81; 3, с. 240 – 244], аналізуються існуючі форми залучення інвестицій у житлове будівництво [4, с. 75 – 78]. При цьому розгляд

науковцями проблем існування конкуренції на ринку інвестицій та визначення її впливу на діяльність будівельних підприємств не є дослідженою та потребує посиленої уваги.

Метою статті є дослідження сутності інвестиційної конкуренції та виявлення її впливу на діяльність та розвиток підприємств будівельної сфери.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналізуючи сутність категорії «будівництво», слід зауважити її двозначність. Капітальне будівництво трактується як сфера матеріального виробництва, яка відокремилася внаслідок суспільного поділу праці. Основними ознаками, які характеризують капітальне будівництво як галузь, є: випуск спеціалізованої продукції визначеного призначення; спільність технологічних процесів; наявність однорідних підприємств; наявність професійного складу кадрів.

Разом з тим, будівництво є видом виробничої діяльності, що здійснюється на окремій стадії реалізації інвестиційного проекту та потребує значних капітальних вкладень. Капітальне будівництво як вид виробничої діяльності призначене для зведення будівель та споруд шляхом виконання комплексу робіт: споруджування будівель складанням і монтажем окремих елементів будівельних конструкцій, монтаж устаткування, проектні та дослідницькі роботи тощо [5, с. 202].

Таким чином, будівництво виступає однією з базових галузей економіки, результатом діяльності якої є створення основних фондів усіх сфер народного господарства країни. Від якості будівельної продукції, термінів її створення залежатиме й ефективність інвестиційних проектів в інших сферах економіки.

Кризова ситуація у вітчизняній економіці спричинила зменшення інвестиційної активності усіх груп інвесторів та скорочення бюджетних асигнувань, що, в свою чергу, призвело до дефіциту фінансових ресурсів, збільшення частки незавершеного будівництва, загального зниження конкурентоспроможності вітчизняних будівельних організацій та згортання будівельного сектора в Україні.

Розглядаючи специфіку ведення фінансово-господарської діяльності підприємствами у сфері будівництва, слід зауважити виключну роль інвестицій у процесі їх розвитку. Здатність будівельного комплексу країни раціонально використовувати всі можливі джерела фінансування та ефективно реалізовувати інвестиційні ресурси є основною вимогою для реалізації процесу перетворення вітчизняної будівельної сфери на високоєфективний, конкурентоспроможний сектор економіки держави.

Передумовою розвитку та вихідними умовами формування конкурентоспроможності будь-якого підприємства є матеріально-фінансові ресурси, якими воно володіє, а також інвестиційний капітал, що у подальшому мобілізується на фінансовому ринку та вкладається в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності. З цієї позиції, інвестиційний капітал (ресурси) можна представити як усі матеріальні та фінансові ресурси, що мобілізуються підприємством з метою забезпечення подальшого розвитку [6, с. 247].

Інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект.

Такими цінностями можуть бути:

- 1) кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери;
- 2) рухоме та нерухоме майно;
- 3) майнові права інтелектуальної власності;
- 4) сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих («ноу-хау»);
- 5) права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права;
- 6) інші цінності.

Інвестиції у відтворення основних фондів і на приріст матеріально-виробничих запасів здійснюються у формі капітальних вкладень [7].

Відмінність у наявних засобах виробництва та можливих до залучення інвестиційних ресурсах є інструментами конкуренції, стимулом для подальшого змагання. Там, де

відбувається зіткнення інтересів, невідворотно виникає конкуренція [8, с. 179]. Конкурувати підприємства можуть за сировину, фінансові ресурси, споживача, тобто за все те, що дозволить досягти основної мети їх існування – максимізувати свій прибуток.

Ступінь забезпечення підприємств, що функціонують на ринку засобами виробництва та інвестиціями, зумовлює силу конкурентоспроможності кожного з них. Тому саме інвестиційний фактор є головною рушійною силою та метою конкуренції, він докорінно впливає на ступінь розвитку кожного окремого підприємства та визначає сутність економічних відносин.

Зіткнення інтересів будівельних підприємств відбувається в процесі конкуренції за споживача своїх послуг, а саме за інвестора та замовника будівельних робіт, за інвестиції, що вони здійснюють. Таким чином, існування інвестиційної конкуренції особливо актуально постає для будівельних підприємств, розвиток та діяльність яких безпосередньо залежить від дій інвесторів. Намагання підприємств залучити достатні фінансові ресурси породжує інвестиційну конкуренцію.

Інвестиційна конкуренція – це боротьба за обмежені інвестиційні ресурси, яка ведеться будівельним підприємством шляхом управління власними конкурентними перевагами та формуванням довготермінової конкурентоспроможності підприємства, що, в свою чергу, потребує розроблення ефективної стратегії його розвитку.

Основи ефективної, «чесної», вільної інвестиційної конкуренції закладені в Законі «Про інвестиційну діяльність». Зокрема у ст. 7 Закону вказано, що «Всі суб'єкти інвестиційної діяльності незалежно від форм власності та господарювання мають рівні права щодо здійснення інвестиційної діяльності, якщо інше не передбачено законодавчими актами України» та «Інвестор самостійно визначає цілі, напрями, види й обсяги інвестицій, залучає для їх реалізації на договірній основі будь-яких учасників інвестиційної діяльності, у тому числі шляхом організації конкурсів і торгів».

На законодавчому рівні також регулюється дотримання правил чесної конкурентної боротьби суб'єктами інвестиційної діяльності, які зобов'язані:

- дотримувати державних норм і стандартів, порядок встановлення яких визначається законодавством України;
- виконувати вимоги державних органів і посадових осіб, що пред'являються в межах їх компетенції;
- подавати в установленому порядку бухгалтерську і статистичну звітність;
- не допускати недобросовісної конкуренції й виконувати вимоги законодавства про захист економічної конкуренції.

Ст. 9. Закону визначає, що основним правовим документом, який регулює взаємовідносини між суб'єктами інвестиційної діяльності, є договір (угода).

Укладання договорів, вибір партнерів, визначення зобов'язань, будь-яких інших умов господарських взаємовідносин, що не суперечать законодавству України, є виключною компетенцією суб'єктів інвестиційної діяльності. Слід відзначити, що не допускається створення адміністративних бар'єрів розвитку інвестиційної конкуренції (ст. 9, абз. 4), оскільки втручання державних органів та посадових осіб у реалізацію договірних відносин між суб'єктами інвестиційної діяльності зверх своєї компетенції не допускається.

За умов інвестиційної конкуренції вартість продукції, робіт і послуг у процесі інвестиційної діяльності визначається за вільними цінами і тарифами, в тому числі за підсумками конкурсів (торгів), а у випадках, передбачених законодавчими актами, – за державними фіксованими та регульованими цінами і тарифами.

Однією з об'єктивних умов функціонування будівельних підприємств у регламентованому українським законодавством інвестиційному середовищі є отримання державних замовлень через тендерні торги.

Контракт на будівництво визначає стосунки між покупцем та продавцем об'єкта, а всі інші учасники будівельного проекту пов'язані юридичними відносинами, які також мають форму контракту. Проектувальники та керівники проекту мають відносини з покупцем будівлі чи споруди, а постачальники матеріалів та субпідрядники – з підрядником. У цілях уникнення суперечок, положення таких контрактів не повинні суперечити один одному.

А для отримання найвигіднішого результату висновки контрактів необхідно проводити на конкурентній основі.

Отримання контрактів на будівництво об'єктів через підрядні торги означає становлення ринкових відносин у будівництві. Відповідно до цього, конкурентоспроможність будівельного підприємства, що бере участь у державних замовленнях, визначається як сукупність переваг у його діяльності порівняно з іншими фірмами, що дають змогу йому перемагати на підрядних торгах та заключати контракти на будівництво об'єктів, комплексів об'єктів. У процесі розроблення ефективної тендерної документації перевагами можуть виступати наявність достатньої кількості та високої якості ресурсів, їх оптимальне використання в діяльності будівельного підприємства [5, с. 204].

Вартість будівництва визначається з використанням державних кошторисних норм, які є обов'язковими при здійсненні будівництва об'єктів із залученням коштів державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим, місцевих бюджетів, а також коштів державних підприємств, установ та організацій.

Таким чином, державний механізм регулювання інвестиційної конкуренції включає ряд інструментів, за допомогою яких здійснюється вплив на її ефективність та розвиток і реалізується через:

- проведення державної експертизи інвестиційних програм та проектів будівництва;
- встановлення цін та визначення засад політики ціноутворення;
- законодавче обґрунтування прав інвесторів;
- гарантування інвестицій;
- подання фінансової допомоги у вигляді дотацій, субсидій, субвенцій, бюджетних позик на розвиток окремих регіонів, галузей, виробництв;
- державні норми та стандарти;
- заходи щодо розвитку та захисту економічної конкуренції;
- роздержавлення і приватизацію власності;
- визначення умов користування землею, водою та іншими природними ресурсами.

Ринковий механізм регулювання інвестиційної конкуренції передбачає узгодження інтересів сторін через ринкові інструменти попиту, пропозиції та конкуренції, регулювання яких можливе шляхом конкурсного методу отримання замовлення. Водночас, у приватному секторі ринку підрядних робіт, тендери, як правило, не проводяться та, відповідно, конкурентна боротьба між будівельними підприємствами носить прихований характер. Контракти на будівництво об'єктів заключаються між замовником та підрядником, оминаючи механізм підрядних торгів [5, с. 204].

Висновки. У процесі дослідження було доведено значущість інвестиційної складової функціонування та розвитку будівельного підприємства, роль якої загострюється в контексті нестабільної економіки та постійної нестачі фінансових ресурсів. Встановлено, що функціонування будівельних підприємств відбувається за умов існування гострої конкурентної боротьби за інвестиційні ресурси, яку пропонується розглядати як інвестиційну конкуренцію.

Цільова спрямованість подальших досліджень полягає в напрямку розроблення оптимальної стратегії розвитку будівельного підприємства за умов інвестиційної конкуренції.

Conclusions. Thus, in the process of research the importance of investment constituent of construction enterprise functioning and development was proved. Its role is becoming more important in the context of unstable economy and permanent shortage of financial resources. It is found that functioning of construction enterprises takes place under conditions of acute competition for the investment resources, which is proposed to be viewed as investment competition.

The target orientation of further researches is directed at the development of optimum development strategy of construction enterprise under investment competition.

Використана література

1. Карпушенко, М.Ю. Особливості оцінки інвестиційної привабливості об'єктів будівництва в сучасних умовах [Текст] / М.Ю. Карпушенко, А.В. Михайленко // Комунальне господарство міст: збірник наукових праць. – Харківська національна академія міського господарства, 2010. – Серія «Економічні науки». – Вип. 92. – С. 95 – 98.
2. Герасимова, О.Л. Оцінка інвестиційної привабливості будівельних проектів [Текст] / О.Л. Герасимова,

- М.О. Бородин // Економічний простір: збірник наукових праць – ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», 2008. – №20/1. – С. 76 – 81.
3. Винник, Т.М. Оцінювання інвестиційної привабливості будівництва [Текст] / Т.М. Винник // Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – Тернопільський інститут агропромислового виробництва НААН України. – 2012. – № 9. – С. 240 – 244.
 4. Васильєв, О.В. Сучасні форми залучення інвестицій у житлове будівництво [Текст] / О.В. Васильєв // Комунальне господарство міст: збірник наукових праць. – Харківська національна академія міського господарства, 2010. – Серія «Економічні науки». – Вип. 92. – С. 75 – 78.
 5. Пинда, Ю.В. Конкурентне середовище на ринку будівельних робіт та засоби його регулювання [Текст] / Ю.В. Пинда // Науковий вісник НЛТУ України: збірник науково-технічних праць. – Львів: НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.1. – С. 200 – 205.
 6. Змієнко, М.О. Інвестиційні ресурси підприємства: сутність та основні види [Текст] /М.О. Змієнко // Інноваційна економіка: всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2011. – №4. – С. 246 – 249.
 7. Про інвестиційну діяльність [Електронний ресурс]: Закон України від 10 грудня 1991 року № 1955-ХІІ за станом на 06.12.2012 р. / Верховна Рада України. – Офіц. сайт. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
 8. Чорнуха, І.В. Механізми фінансування будівництва [Текст] / І.В. Чорнуха // Економічний вісник університету: збірник наукових праць учених та аспірантів. – Переяслав-Хмельницький. – 2012. – №19/1. – С. 178 – 183.